Sri Lanka'da Müslümanların Çatışmasızlık İlkesi ve Gelişen Siyasi Süreç

"Yeni Dünya Düzeni" 1990'lardan itibaren iç siyaset ve uluslararası ilişkilerde çatışmalar üzerinden şekillenirken Soğuk Savaş döneminin kanlı günlerini aratmayacak boyutta ilerliyor. Ne ilginçtir ki bu çatışmalar mahiyeti değişerek hep belli coğrafyalarda vuku buluyor. 1980'lerin sonundan itibaren başlayan iç savaşla sarsılan Sri Lanka yaralarını sarmaya çalışırken, ülkede bu kez de Asya'daki diğer toplulukları sarsan dinler çatışması üzerinden başka bir kargaşa yaratılmak isteniyor.

22 Şubat'ta Sri Lanka'da bir Budist ve Müslüman bir şoförün karıştığı kaza ve sonrasında çıkan kavgada Budist şoförün ciddi derecede yaralanması, yaklaşık bir ay önceki olayların kökenini oluşturuyor. Bu gerginlik sonrasında yerel Sinhala Budistler ve Müslümanların devreye girmesiyle olaylar yatıştırılmış, yaralıya tazminat ödenmiş ve Budist şoförü yaralayan kişi de tutuklanmıştı. Fakat yaralının hayatını kaybetmesiyle bir anda organize olan gruplar, 3 Mart'ta Müslümanların Sri Lanka'da yoğun yaşadığı bölgelerden Ampara'da camilere ve Müslümanların mülklerine saldırılar başlattı. İlk anda olaylara müdahalede etkisiz kaldığı ifade edilen polisin sonrasında bölgeye özel birlikleri sevk ettiği ve olaylarla ilgili 24 kişiyi tutukladığı bildirildi. Akabinde bölgede 10 günlük sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Ampara'nın güneydoğusunda meydana gelen bu olayların bölgeye dışarıdan gelen gruplarca gerçekleştirildiği belirtiliyor.

Müslümanların hedef haline gelmesinin, 1980'lerle başlayan Tamiller ve Sri Lanka devleti arasındaki iç savaş sürecinden sonra daha gözle görünür olduğu ve daha da şiddetlendiği yönünde yorumlar var. Yine bölge analistlerine göre radikal Budist grupların Müslümanlara saldırıları 2012'den sonra daha sistematik bir hal aldı. Bu saldırıları kışkırtan ve hâlihazırda çok küçük bir yüzdeye sahip olan aşırı Budistlerin söylemleri ise; Sri Lanka'nın Sinhala ve Budist bir ülke olduğu, Müslümanların ve Tamillerin bu homojenliği bozduğu yönünde. Sinhala milliyetçisi olarak bilinen bir önceki devlet başkanı Mahinda Rajapaksa'nın 2014'te meydana gelen Müslüman karşıtı olaylara göz yumduğu ve son olayların da Rajapaksa'nın yükselişteki muhalefet partisiyle bağlantılı olabileceği ifade ediliyor. 2015'teki başkanlık seçimlerini kaybetmesinde, 2014'te meydana gelen benzer olaylara müdahalede yetersiz kalmasının da etkili olduğu söylenen Rajapaksa'nın partisi, Şubat 2018'deki belediye seçimlerinde birçok yerde seçimleri kazandı. 2014 yılında yine iki şoför arasındaki kavga sonrası gelişen olaylarda, Sinhala Budist milliyetçisi yapı ve kişilerin provokeleri sonucu yaşanan saldırılarda dört kişi hayatını kaybetmiş, 80 kişi de yaralanmıştı. Budist ve Müslüman yaklaşık 10.000 kişi de bu olaydan ötürü yerinden olmuştu.

Ülkede 2012-2014 yıllarında belirginleşen Müslüman karşıtlığı, 2015 yılında göreve gelen mevcut hükümetin ilk iki yılında duraklamış, fakat 2017'nin nisan, mayıs ve kasım aylarında yeniden patlak vermişti. Bu duruma, Rajapaksa döneminde göz yumulan nefret söylemlerine ve şiddet olaylarının sorumlularına gerekli cezaların uygulanmaması ve mevcut hükümetin başarısızlığının sebep olduğu belirtiliyor.[1]

Sri Lanka, aşırı düşüncelere sahip Budist rahip ve Sinhala'nın az olduğu bir ülke, ancak olayları organize eden ve halkı provoke edici söylemleri olan grupların faaliyetlerine müdahale edilmezse bu durumun bütün toplumu etkileyeceği yönünde yorumlar yapılıyor.[2]Bütün bu kışkırtmalar karşısında Sri Lanka Müslümanlarının oldukça makul ve şiddete bir an bile meyletmeyen tutumları da dikkate şayan bir durum.[3]Sri Lanka devlet başkanı dâhil pek çok kişi, olayların organize bir şekilde gerçekleştirildiğini kabul ediyor. Bu olayların yoğunlaşması ve Müslümanların karşı tepki vermeye başlaması halinde ise, çok daha vahim durumların yaşanmasından korkuluyor.

Sri Lanka'da aşırı grupların Müslüman karşıtı söylemleri içerik olarak neredeyse Myanmar ve Hindistan'daki Müslüman karşıtı söylemler ve propagandalarla aynı. Örneğin Müslüman erkeklerin Budist kadınlarla evlenip onları din değiştirmeye zorladığı ithamları, Hindistan ve Myanmar'daki aşırı dinci grupların söylemleriyle örtüşüyor. Yine Müslümanlar arasından DAEŞ gibi yasa dışı yapılanmalara katılımlar olacağı propagandası da sosyal medyada sık sık dile getiriliyor. Özellikle Müslüman esnaf ve tüccarlara yönelik bazı akıl almaz ithamlara da buralarda sıkça yer veriliyor. Ayrıca Müslüman nüfusun artmasının ülkenin Budist çoğunluğu için bir tehlike olacağı yönünde de ciddi kışkırtmalar yapılıyor. Bununla birlikte Sinhalalar arasında "Müslüman işgaline" yönelik bu türden korkuları yayanların, Müslüman tüccarları zayıflatmak amacı taşıyan belli odaklar olabileceği yönünde de bazı yorumlar var.[4]

İki Milliyetçilik Arasında Müslümanlar

4 Şubat 1948'de bağımsızlığını ilan eden Sri Lanka, diğerleri gibi sömürge döneminin travmatik etkisiyle örülen bir ulus devlet inşası sürecine girdi. Bu doğrultuda sömürge kalıntısı olarak algılanan İngilizce, 1956'da yürürlüğe giren *The Sinhala Only Act*(*Sadece Sinhala Yasası*) ileresmî dil olmaktan çıkarıldı ve Sinhalaca resmî dil ilan edildi. Tamilce konuşan toplulukları olumsuz etkileyen bu yasa, Tamil ileri gelenlerince eleştirildi. 1958'de *Sinhala Only Tamil Also*(*Sadece Sinhala, Sadece Tamilce*) söylemi altındaki değişiklikle Tamilce kısmen resmî dil statüsüne alındı. Fakat bu durum kamusal alanlarda Tamilce konuşanların sayısının azalmasını engelleyemedi. Bunun üzerine 1978'de yapılan bir anayasal değişiklikle Tamilce tamamen resmî dil olarak kabul edildi. Fakat Sinhala merkezli politikaların devam etmesi, Tamil milliyetçiliğini doğurdu. Tamil milliyetçiliği 1980'lerin sonuna doğru silahlı bir mücadele halini aldı. Bu süreç Sri Lanka ve Tamiller arasındaki çatışmalarda tarafsız kalarak varlıklarını sürdürmeye çalışan Müslümanları çok ciddi şekilde etkiledi. Müslümanlar, devlet ya da Tamil ayrılıkçıları tarafında yer alma konusunda oldukça hassas bir yaklaşım sürdürdüler ve Sri Lanka'da kendilerini siyasi ortamda ifade etme yolunu tercih ettiler.

22 milyonluk Sri Lanka'da yaklaşık 2 milyon Müslüman, daha çok ülkenin doğusundaki beş bölgede (Ampara, Trincomalee, Manar, Batticaloa, Kandy) yoğunlaşıyor. Kolombo ise Müslüman nüfusun en fazla olduğu şehir. Üç dilli olduklarını söyleyen ve çoğunluğu Tamilce konuşan Müslümanlar, kendilerini ne Tamil olarak ne de herhangi bir linguistik tanımlamayla sınırlıyorlar. Sri Lanka Müslümanlarının kendilerini bir ırk ya da linguistikle bağdaştırmayıp sadece Müslüman kimlikleriyle tanımlamaları ise emsalsiz bir örneklik teşkil ediyor.[5]

Sri Lanka'nın bağımsızlığından itibaren başlayan uluslaşma sürecinde *Tamil ideolojisi*,Müslümanlar da dâhil bütün Tamilce konuşanlar adına bağımsızlık istemişti. Müslümanlar ise kendilerini bir etnikle sınırlamamış olduklarından bu çıkışa destek olmayarak tarafsız kalmayı tercih etmiş, fakat Sinhala ve Tamiller arasındaki kutuplaşmanın etkilerinden yine de kurtulamamışlardı. Devletle Tamiller arasındaki çatışmaların kuzey ve doğuda yoğunlaştığı yıllarda, Müslümanlar ve devletin taktiksel ittifakları, Müslümanlar açısından bu çatışmalardan bir korunma sağlarken bu kez onları Tamil militanlarının hedefi haline getirmişti. Böylece aynı dili konuşan Tamil ve Müslüman topluluklar arasında 1980'lere kadar şiddet içerikli bir çatışma meydana gelmezken 1983'ten sonra bu durum değişti.

"Müslümanların hedef haline gelmesinin, 1980'lerle başlayan Tamiller ve Sri Lanka devleti arasındaki iç savaş sürecinden sonra daha gözle görünür olduğu ve daha da şiddetlendiği yönünde yorumlar var. Yine bölge analistlerine göre radikal Budist grupların Müslümanlara saldırıları 2012'den sonra daha sistematik bir hal aldı."

1985'te ülkenin kuzeydoğusunda Tamil militanları Müslümanlara yönelik ölümle sonuçlanan saldırılarda bulundu. Ağustos 1990'da Tamil Eelam Özgürlük Kaplanları (*Liberation Tigers of Tamil Eelam/LTTE*) savaşçıları, Kattanduky'de iki camiye saldırdı. Bu saldırılarda 100'den fazla Sri Lankalı Müslüman hayatını kaybetti. 30 Ekim 1990'da Jaffna'daki 28.000 Müslüman'dan bölgeyi iki saat içerisinde terk etmeleri istendi. 95.000 kadar Müslüman yaşadıkları kuzey bölgelerden gönderildi ve bu insanların çoğu mülteci konumuna düştü. 1990'da LTTE tarafından zorla çıkarılana kadar Müslümanlar bu bölgedeki nüfusun %5'ini oluşturuyordu.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Sri Lanka'da nüfusun %10'unu oluşturan Müslümanlar, ülkenin her yanına dağılmış olmalarından dolayı bütün seçim bölgelerinde önemli bir seçmen kitlesi oluşturuyorlardı. Bu sebeple de çoğunluk partileri olan Sri Lanka Özgürlük Partisi (*Sri Lankan Freedom Party/SLFP*)ve Birleşik Ulusal Parti (*United National Party/UNP*)içinde güçlü bir faktördüler. Müslüman halk, uzun süre Müslüman vekillerin de bulunduğu bu partilere bağlılıklarını devam ettirmiş ve sadece Müslümanlara ait/Müslümanlardan müteşekkil bir siyasi parti oluşumuna gitmemişti.

1980'lerde başlayan olaylar sırasında iki büyük çoğunluk partisi UNP ve SLFP kuzeyde meydana gelen olayların sonlandırılmasına yönelik çözüm üretmede yetersiz kaldılar. Sonrasında da Müslümanların şikâyetleri ne devletteki yetkili birimler ne de etnik çatışmaya yönelik çözüm sürecindeki taraflarca dikkate alındı; böylece sorunlarına ve taleplerine yönelik devam eden ihmal sürdü. Doğu bölgelerinde yaşayan Müslümanlar, Tamillerin taleplerine benzer şekilde haklarının ve varlıklarının tanınmasını, dinî kimliklerinin kabulünü ve kendi kaderlerini tayin haklarının verilmesini istediler. Fakat Tamiller ve Sri Lanka arasındaki çözüm sürecinde Müslümanların bu özel talepleri dikkate alınmadı.[6]

Böylece Müslümanların, Sri Lanka devleti ile Tamil isyancılar arasındaki çatışmada istikrarlı bir çözüm

sağlanması için siyasete katılımı, kendileri nezdinde bir ihtiyaç haline geldi. 1980'de Müslümanların talep ve maslahatlarını gündeme getirmek için Sri Lanka Müslüman Kongresi (*Sri Lanka Muslim Congress/SLMC*) kuruldu. Hasılı SLMC, bu büyük ulusal partilerin başarısızlığı sonucu ortaya çıkan bir ihtiyaçtan dolayı kurulmuş oldu.

Müslümanların çoğu diğer iki büyük ulusal partiyi desteklemeye devam etmekle birlikte SLMC'nin eyalet meclislerindeki vekil sayısı giderek arttı. Çoğunluk partileri parlamentoda tek başına gücü ele alamayınca SLMC koalisyon partneri olarak önemli bir pozisyona geldi ve ülke yönetiminde bir baskı grubu işlevi görmeye başladı.

Bu arada 2002-2005 barış görüşmeleri sürecine Müslümanların dâhil edilmemesi ciddi bir hayal kırıklığı yarattı. Böylece, 1988 yılında SLMC'nin yükselişi ile Müslümanların ayrı bir bölge olma hakkını vurgulayan düşünce, 2003 yılında ilan edilen *Oluvil Deklarasyonu'*na kadar pekişti. Bu deklarasyonda Müslümanların hakları; özerklik, kendi kaderini tayin, "*traditional homeland*" yani anavatan ve milliyetçilik ilkeleri çerçevesinde kuzey ve doğu bölgelerinin birleştirilip kendi kendini yöneten özerk bir siyasi birim olarak garanti altına alınması savunuluyordu.[7]Fakat bir grup Müslüman üniversite öğrencisi tarafından hazırlanan bu deklarasyon çok cılız bir ses getirdi.

Müslümanların bölgesel özerklik talebi ilk olarak 1986'da Doğu Seylan Müslüman Cephesi (*East Ceylon Muslim Front/ECMF*) tarafından dile getirilmişti. Ancak SLMC bu talebi başarılı bir şekilde siyasi arenaya taşımasıyla bir ilk oldu. Ne var ki bölgesel özerklik talebine dair bir plan ve proje, Müslümanlar arasında özerkliğin nasıl olacağı konusunda ortak bir görüşe varılamamasından dolayı oluşturulamadı.[8]Oluvil Deklarasyonu'nun da etkisinin az olması özerklik konusunda bu kararsızlıktan kaynaklanmaktaydı.

O günlerden bugüne ülkedeki Müslümanların tercihi, bir toprak bölünmesinden ve böylece yaşanacak muhtemel bir tecritten ziyade, ulusal siyasette talep ve şikâyetlerini dile getirebilecekleri süreci kurmak ve korumak oldu. Müslümanlar bu süreç boyunca silahlanmayarak ve şiddete başvurmayarak oldukça güçlü bir irade gerektiren bir direnç gösterdiler. Müslümanların hak talep ederken şiddete başvurmamalarının gerekçesi olarak; Sri Lanka'da belli bölgelerde yoğunlaşmayıp tüm ülkeye dağılmış olmaları ve diğer ayrılıkçı gruplar gibi sınır ötesi bağlantılar kurmamış olmaları gösteriliyor.[9]

Sri Lanka 1989-2009 yılları arasında meydana gelen iç savaşın yaralarını sarmaya çalışırken, görünüşe göre Asya'daki diğer topluluklar arasında yaşanan toplumsal çatışmaların bir benzeri burada da yaratılmak isteniyor. Mart 2018'de meydana gelen son olaylar, Müslümanların -büyük ölçüde kendilerinin makul tavırları dolayısıyla- hakları konusunda hassas olan Sri Lanka'nın[10]yeni bir sürecin içine çekilmeye çalışıldığını gösteriyor. Ülke uzun ve çetin iç savaşın ardından kendine gelmeye çalışırken, Sri Lanka'da son yıllarda dünya çapında nadir görülen önemli bir barış ortamı tesis edilmişti.

İslamafobiyle gölgelenmiş dünya düzeninde, Sri Lanka'nın bu girdaba çekilmemesi için, Müslümanlarının hep birlikte ve kendilerini hiçbir dış unsurla eşleştirmeden, kendi dinamikleri ve birikimleriyle mücadeleleri, devletin göz önünde bulundurması gereken çok önemli bir tutum. Hasılı Sri Lanka devletinin, bünyesindeki bu topluluğun ülkeye aidiyetiyle ilgili olarak şekillenen tavrı dikkate alması ve Müslümanları dışlamaması; ülkede her zaman huzur ortamının tesisine hizmet etmiş olan Müslümanların kirli bir oyunun odağı haline getirilmesine izin vermemesi gerekiyor.

---

[1]https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/sri-lanka/buddhist-militancy-rises-again-sri-lanka

[2]https://www.theguardian.com/world/2018/mar/06/sri-lanka-declares-state-of-emergency-after-communal-violence

[3]https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/sri-lanka/buddhist-militancy-rises-again-sri-lanka

[4]https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/sri-lanka/buddhist-militancy-rises-again-sri-lanka

[5]e-mail üzerinden Sri Lanka'daki Müslümanlarla görüşme, 10 Nisan 2018.

[6]S. M. Aliff, "Provincial Council and Eastern Province Muslims of Sri Lanka", South Eastern University Sri Lanka,A Research Journal of South Asian Studies, S. 25, s. 199.

[7]age., s. 205.

[8]age., s. 211.

[9]Tanweer Fazal, "Minorities and their Nationalim(s): The terms of a discourse in Souht Asia", *South Asian History and Culture* , 3: 2 (2012), s. 174.

[10]http://insamer.com/tr/sri-lanka-izlenimleri_365.html